

SZENES ZOLTÁN¹

NATO békeműveletek a Balkánon

NATO Peace Support Operations in the Balkans

Absztrakt

A Balkán a rendszerváltás óta fontos szerepet játszik a magyar kül-, biztonság- és védelempolitikában. Magyarország az első évtizedben valamennyi szárazföldi NATO békeműveletben részt vett a régióban. Bár azóta már több mint 900 fővel, 15 országban és három kontinensen vesz részt hazánk békeműveletekben, a kormány továbbra is fontos prioritásként kezeli a térséget. A cikk a NATO műveletek jelentőségét tárgyalja a Nyugat-Balkánon, bemutatja a szövetség teljes műveleti spektrumát 1992-től napjainkig. Az írás rámutat a NATO békefenntartás szakaszos jellegére (Bosznia-Hercegovina, Koszovó és Macedónia), jellemzi a jelenleg aktív KFOR műveletet. Bár az elemzés a transzatlanti válságkezelésre fókuszál, értékeli a térség euro-atlanti fejlődésének eredményeit is. Nyugat-Balkán fejlődését ugyanis a két szövetségnek együtt kell kezelni, ahol a NATO a fejlődés katonai és biztonsági kérdéseiért felel, az EU pedig régió országainak az uniós perspektívát nyújtja. A tanulmány a balkáni békefenntartás magyar eredményeinek bemutatásával fejeződik be.

Kulcsszavak: NATO, Nyugat-Balkán, békeműveletek, IFOR, SFOR, KFOR, Macedónia, EU, Magyar Honvédség

Abstract

Since the change of regime, the Balkans has been important in the Hungarian foreign, security and defense policy. In the first decade, Hungary participated in all land-based NATO peacekeeping in the region. Although since then, with more than 900 people, Hungary has involved in peacekeeping in 15 countries and three continents, this region still has an important priority for our country. The importance of NATO operations in the Western Balkans presents the entire peace operational spectrum of the Alliance from 1992 to the present. The intermittent nature of

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar, Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszék, egyetemi tanár, volt honvéd vezérkar főnök, E-mail: szenes.zoltan@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1686-2273>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

NATO peacekeeping (Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Macedonia) is characterized by the current KFOR operation. Although the analysis focuses on transatlantic crisis management, it evaluates the outcome of the region's Euro-Atlantic development. The development of the Western Balkans depends on both international alliances: while NATO is responsible for providing military security, the EU provides the developing Balkan countries with long term vision. The study ends with the presentation of the Hungarian results of Balkan peacekeeping.

Keywords: NATO, Western Balkans, Peace operations, IFOR, SFOR, KFOR, Macedonia, EU, Hungarian defence Forces

BEVEZETÉS

A NATO válságkezelési funkciója fokozatosan alakult ki a hidegháború után, amelyben nagy szerepet játszott a dél-szláv válság, a NATO békefenntartó tevékenysége a Balkánon.² A NATO Védelmi Tervező Bizottság 1991. decemberben határozott a NATO új válságkezelési rendszerének kialakításáról és fejlesztéséről. A szövetség az 1994-es brüsszeli csúcstalálkozón felajánlotta a nemzetközi közösségnek, hogy eseti alapon kész saját eszközeit és tapasztalatait rendelkezésre bocsátani békefenntartó és humanitárius műveletekre az ENSZ számára, vagy végezni ilyen operációkat az ENSZ BT felhatalmazása alapján.³ Az 1999. évi stratégiai koncepció a válságkezelést már egyenesen a *NATO biztonsági feladatai* közé sorolta. A jelenleg hatályos 2010. évi stratégiai koncepció pedig már rögzíti, hogy NATO *egyedülálló és erőteljes politikai és katonai képességekkel rendelkezik a válságok széles spektrumának kezeléséhez – a konfliktusok előtt, közben és után.*⁴ A válságkezelés a NATO-t az ENSZ-hez „köti”, amely így közvetlenül a *kollektív biztonság megvalósításának eszközzé válik.*⁵ A kollektív biztonság fókuszában a tagországok közti esetle-

² Földrajzi értelemben a NATO válságkezelő tevékenysége a Nyugat-Balkán területén zajlott, de a nemzetközi média az egyszerűség kedvéért csak Balkánról beszélt, amely így meghonosodott a politikai közbeszédben is.

³ The Alliance Strategic Concept, 24 April 1999. para 10.

https://www.nato.int/cps/ie/natohq/official_texts_27433.htmhttps://www.nato.int/cps/ie/natohq/official_texts_27433.htm (Letöltés ideje: 2018. 11. 15.)

⁴ Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty. 19--20 November 2010. p. 7.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf (Letöltés ideje: 2018. 11. 15.)

⁵ Ariana Rowberry: The Evolution of NATO: A Collective Defence or Collective Security Organization?

PONI Conference, 2012. Los Alamos, New Mexico, United States.

<http://permalink.lanl.gov/object/tr?what=info:lanl-repo/lareport/LA-UR-12-22335> (Letöltés ideje: 2018.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

ges feszültségek kezelése, nézeteltérések vagy konfliktusok rendezése áll, amelynek orvoslásában a NATO *nagyon hasznos szereplő* lehet. A hidegháború után az ENSZ Biztonsági Tanács 53 műveletet indított, amelyből 29 esetben a NATO is részt vett. A NATO válságkezelési műveletek és missziók többsége *Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, Macedóniában, Afganisztánban, Irakban és Líbiában* zajlott, de kiterjedt a Földközi-tengerre és az Ádeni-öbölre, sőt segítette az Afrikai Uniót is. Magát a krízismenedzsmentet is a válságok „napi” kényszerei, a nemzetközi biztonsági környezet változásai formálták (az 1990-es években a balkáni békefenntartás, 2001 után a terrorizmus elleni műveletek), amely kiterjedt a válságkezelés politikai, katonai és humanitárius aspektusaira, figyelembe vette a szövetség rendelkezésére álló erőforrásokat, intézményeket és szabályozási lehetőségeket. Jelen cikk – tekintettel az ünnepelt, Padányi József vezérőrnagy elméleti és gyakorlati munkásságára az SFOR-ban – a NATO balkáni békeműveleti tevékenységét értékeli.

A BALKÁNI MŰVELETEK SZEREPE A NATO BÉKEFENNTARTÁSBAN

A NATO válságkezelési feladatai a hidegháború után szinte azonnal elkezdődtek, biztonsági feladatként történő megfogalmazásuk már 1991-ben megkezdődött. A békeműveletek fejlődését a szakirodalom *három időszakra* osztja: az első lépéseket a szövetség a Balkánon tette meg, a 9/11 okozta terrorizmus elleni harc eredményezte a második fejlődési szintet, és a 21. század új biztonsági környezete hozta létre a harmadik generációt, a teljes eszköztár felhasználású, ún. toolbox műveleteket és missziókat.⁶ A 30 év alatt a szövetség három kontinensen (Európa, tágabb Közel-Kelet, Afrika) *40 műveletet és missziót* vezetett,⁷ amelyek döntő többsége válságkezelési és békefenntartási jellegű feladat volt. A *kollektív védelmi célú műveletek* közül 4 feladat Törökország katonai védelmét biztosította a két Öböl-háború alatt (*Anchor Guard, Ace Guard, 1991–1992; Display Deterrence, Crescent Guard* 2003). Klasszikus 5. cikk szerinti műveleteknek számítottak a szeptember 11-ei terroristatámadás után indított operációk, amelyek az Egyesült Államok (*Operation Eagle Assist*) és a Földközi-tenger (*Operation Active Endeavour*) biztonságát szolgálták. De az elrettentési és védelmi feladatokhoz sorolja az európai NATO parancsnokság (2004-től) azon tagországok légtérfelügyeletének megszervezését is,

⁶ Thierry Tardy (Eds): *Peace Operations After 11 September 2001*. Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2006.; James Pardew and Christopher Bennett: *NATO's Evolving Operations*. *NATO Review*, Spring 2008. <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/art1.html> (Letöltés ideje: 2018. 09. 22.); Oana-Cosmina Mihalache: *NATO's 'Out of Area' Operation: A Two-Track Approach. The Normatic Side of a Military Balance*. *Croatian International relations Review – CIRRR*, XXIII (80) 2017. 233–268. <http://cirr.imo.hr/wp-content/uploads/2017/11/CIRRR-80.pdf> (Letöltés ideje: 2018. 09. 22.)

⁷ *Operations and Missions: past and present*. *NATO HQ*, 12. Oct. 2018. https://www.nato.int/cps/ra/natohq/topics_52060.htm (Letöltés ideje: 2018. 10. 23.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

amelyek nem rendelkeznek saját légierővel (balti országok, Szlovénia, Izland, Montenegró).⁸

A műveletek és missziók többsége azonban változó feladatrendszerű, hosszúságú és intenzitású tevékenység volt, amelyek az ENSZ kollektív biztonságot segítő tevékenységei közé sorolhatók. A szövetség legnagyobb műveleti vállalkozása a *Nemzetközi Biztonsági Támogató Erők* (ISAF: *International Security Assistance Force*) alkalmazása volt Afganisztánban, ahol a NATO a globális terrorizmus elleni harc részeként tevékenykedett a közép-ázsiai országban az ENSZ BT felhatalmazása alapján (a BT összesen 18 határozatban adott mandátumot az ISAF-nak). A békeműveletek csúcspontját a 2012. év jelentette, amikor 51 NATO és partnerországból 130 000 fő szolgált az ISAF műveletben.⁹

A NATO válságkezelési tevékenységének *legfontosabb színtere 1992 és 2004 között a posztjugoszláv térség volt*, ahol a szövetség békekikényszerítő, békefenntartó, humanitárius és békeépítő feladatokat hajtott végre.¹⁰ A 17 balkáni műveletekből 10 operáció Bosznia-Hercegovinában (1992–2004), 4 misszió Koszovóban (1999–), 3 feladat pedig Macedóniában (2001–2003) zajlott (*1. táblázat*).

A NATO fellépése Bosznia-Hercegovinában 1995 nyarán hozott *fordulópontot* a háború menetében. Kezdetben a szövetség a boszniai háborúban az ENSZ-et támogatta a szankciók betartatásában, a fegyverembargó és a repülési tilalmi zóna ellenőrzésében, illetve a katonai készülségi tervezésben. Ezek a lépések segítettek mérsékelni a konfliktust, és emberéleteket mentettek, de ahhoz nem voltak elégségesek, hogy véget vessenek a háborúnak. Csak a NATO 12 napos légi békekikényszerítő hadművelete (*Operation Deliberate Force*) vezetett el az 1995. december 20-án életbe lépő, a boszniai háborúnak véget vető a Dayton-i Megállapodáshoz.

Megnevezés	Feladat	A művelet típusa	Időtartam	Megjegyzés
Operation Maritime Monitor <i>Tengeri Ellenőrzés művelet</i>	ENSZ fegyverembargó és a szankciók ellenőrzése az Adriai-tengeren	embargót érvényesítő tengeri művelet	1992. 07. 16– 1992. 11. 22.	UNSCR 787 határozat betartatása, együttműködésben a WEU-val

⁸ NATO SHAPE Operations and Missions. <https://shape.nato.int/ongoingoperations> (Letöltés ideje: 2018. 11. 15.)

⁹ ISAF's Mission in Afghanistan (2001–2014). Archived, 01 Sep 2015. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm (Letöltés ideje: 2018. 10. 23.)

¹⁰ Németh Bence, Sándor Barbara: A NATO szerepe a válságkezelésben. *Nemzet és biztonság. Biztonságpolitikai Szemle*, ZMNE, 2008/május.

http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nemeth_bence_sandor_barbara-a_nato_szerepe_a_valsakgezelesben.pdf (Letöltés ideje: 2018. 10. 24); Tálás Péter, Csiki Varga Tamás, Etl Alex: Miért fontos a NATO? Honvédség és Társadalom Baráti Kör, Székesfehérvár, 2018.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

Megnevezés	Feladat	A művelet típusa	Időtartam	Megjegyzés
Operation Sky Monitor <i>Légi Ellenőrzés művelet</i>	Repülési tilalom ellenőrzés Bosznia- Hercegovina felett	szankciót érvényesítő légtéri művelet	1992. 07. 16– 1992. 11. 22.	
Operation Maritime Guard <i>Tengeri Őr művelet</i>	A fegyverembargó ellenőrzése az Adriai-tengeren	embargót érvényesítő tengeri művelet	1992. 11. 22– 1993. 06. 15.	A harcoló frakciók tengeri fegyverellátásának megakadályozása
Operation Deny Flight <i>A repülés megakadályozása művelet</i>	Bosznia-Hercegovina felett létesített légi tilalmi zóna fenntartása	szankciót érvényesítő légi művelet	1993. 04. 12– 1995. 12. 20.	ENSZ BT határozat ellenőrzése. A NATO első harci bevetése 1994. 02. 28-án történt
Operation Sharp Guard <i>Szigorú Őr művelet</i>	A fegyverimport megakadályozása az Adriai-tengeren	embargót érvényesítő tengeri művelet	1993. 06. 15– 1996. 11. 02.	A NATO és WEU tengeri monitoring műveletek összevonása egy műveletbe
Operation Dead-eye <i>Biztos Célzás művelet</i>	Bosznia- Hercegovinában lévő szerb csapatok légi ereje elleni művelet	békekikényszerítő légi művelet	1995. 08. 30–1995. 08. 31.	
Operation Deliberate Force <i>Szándékos Erő művelet</i>	Boszniában lévő ENSZ-erők megóvása, a Boszniában lévő szerb erők elleni harc	béketeremtő légi művelet	1995. 09. 05–1995. 09. 14.	A NATO légierő a szerb vezetési pontokat, létesítményeket és lőszerraktárakat támadta, és tárgyalásra kényszerítette a harcoló szerb felet

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.kesz.22

2019. XII. évf. Különszám

Megnevezés	Feladat	A művelet típusa	Időtartam	Megjegyzés
IFOR Implementation Force <i>Biztosító Erő művelet</i>	A daytoni szerződés megvalósítását biztosító erő, amely a béke katonai és biztonsági feltételeiről gondoskodott.	szárazföldi békefenntartó művelet	1995. 12. 15.– 1996. 12. 15.	60 000 fős erő, 16 NATO országból és 17 partnerországból, beleértve Oroszországot. Az IFOR fél év alatt stabilizálta az országot, biztosította a szabad választást. A NATO első békefenntartó művelete.
Operation Joint Guard, SFOR <i>Közös Őr művelet, Stabilitációs Erő</i>	Mivel az IFOR katonai feladatok teljesültek, az SFOR (Stabilitációs Erő) kisebb erővel hajt végre békefenntartó műveletet	szárazföldi békefenntartó művelet	1996. 12. 20– 1998. 06. 20.	
Operation Joint Forge, SFOR <i>Közös Kovácsműhely művelet</i>	A stabilitás és fejlődés előre haladásával feladatok és az SFOR erők csökkentése	szárazföldi békeépítő művelet	1998. 06. 20– 2004. 12. 02.	Az SFOR feladatok átadása az EU-nak, az EUFOR Althea művelet megalkulása
Operation Eagle Eye <i>Sasszem művelet</i>	Az ENSZ határozat betartása a koszovói légtérben	embargót érvényesítő légtéri művelet	1998. 10. 30– 1999. 03.24.	
Operation Joint Guarantor <i>Közös Biztosíték művelet</i>	Az EBESZ-megfigyelőket a szerb hatóságok kiutasították Koszovóból	kimenekítő művelet	1998.12. 04–1999. 03. 12.	A műveletet nem hajtották végre, mert az EBESZ-megfigyelőket a szerb hatóságok végül kiengedték Koszovóból

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

Megnevezés	Feladat	A művelet típusa	Időtartam	Megjegyzés
Operation Allied Force <i>Szövetséges Erő művelet</i>	Légi háború a Milosevics-rezsim ellen	béke-kikényszerítő légi művelet	1998. 03. 24– 1998. 06. 20.	Időközben a KFOR erő felállítására Macedóniában az AARC vezetésével
Operation Allied Harbour, AFOR <i>Szövetséges Kikötő művelet</i>	A koszovói menekültek humanitárius segítése Albániában (AFOR: Albániai Erő)	humanitárius művelet	1999. 04. 30– 1999. 08. 30.	Az AFOR-t az ACE Mobil Erők parancsnoksága vezette
Operations Joint Guardian, KFOR <i>Közös Őrző művelet</i>	A KFOR (Kosovo Force) feladata a szerbek és a koszovóiak közötti békemegállapodás megvalósítása	szárazföldi békefenntartó művelet	1999. 06. 12.	Napjainkban is zajlik
Operation Essential Harvest <i>Hatékony Begyűjtés művelet</i>	Fegyverek begyűjtése a nemzeti felszabadító albán hadsereg harcosaitól (NLA) Macedóniában	szárazföldi békeépítő művelet	2001. 08. 27– 2001. 09. 27.	A macedón kormány és az NLA közötti békemegállapodás segítése
Operation Amber Fox <i>Sárga Róka művelet</i>	Az Ohridi Békemegállapodás biztonsági feltételeinek biztosítása	szárazföldi békeépítő művelet	2001. 09. 27– 2002. 12. 16.	Az EU és az EBESZ megfigyelők munkájának segítése Macedóniában
Operation Allied Harmony <i>Szövetséges Harmónia művelet</i>	A nemzetközi megfigyelők munkájának segítése, a biztonság javítása Macedóniában	szárazföldi békeépítő művelet	2002. 12. 16– 2003. 03. 31.	A művelet átadása az EU-nak (EU Operation Concordia művelet indítása)

1. táblázat: Békefenntartás a Balkánon (Forrás:

<https://shape.nato.int/resources/21/nato%20Operations.%201949-present.pdf> Letöltés ideje: 2018. 11.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

A megállapodás értelmében a NATO első alkalommal küldött 60 000 fős békefenntartó végrehajtó erőt (IFOR) a balkáni országba. Az IFOR művelet *a szövetség első jelentős (hadtest +) szárazföldi művelete* volt, amely nemcsak a politikai és katonai célt érte el Boszniában, de jelentősen hozzájárult a NATO hidegháború utáni identitásának alakításához is. Bebizonyosodott, hogy a szervezet rövid idő alatt képes nagy katonai erőt generálni békefenntartási feladatra a tagállamokból és a partnerországokból. Az IFOR *egy műveleti minta lett*, amelynek tapasztalatait, adaptációs és tanulási folyamatát a szövetség sikeresen alkalmazta az SFOR (1996) és a koszovói KFOR erők (1999) létrehozásakor. A boszniai siker segítette a NATO-t abban is, hogy megtanuljon együttműködni a nemzetközi szervezetekkel, mindenekelőtt az ENSZ-el, felismerje a nemzetközi polgári programok fontosságát, amelyek nélkül nem lehet megteremteni a stabil és tartós béke feltételeit. Ez a realitás tette lehetővé a szálak szorosabbá fűzését a nemzetközi biztonsági erők és civil partnere, az ENSZ Főmegbízott Hivatala között. A pozitív tapasztalatokat beépítették a KFOR haderő mandátumába, de visszatükröződött a KFOR és a Koszovói ENSZ-misszió (UNMIK) közötti együttműködésben is.

A Milosevics-rezsim elleni 78 napos légi hadjáratról szóló döntés a válságkezelés új fejezetét nyitotta meg, még ha erre a nemzetközi jog „kreatív” értelmezése miatt a szövetség nagyon nem is lehet büszke. Az ENSZ-mandátum nélküli közbelépésről szóló határozat – a Szövetség történetének egyik leghosszabb és legellentmondásosabb vitája után – egy évnyi koszovói harcokat követően született, mikorra a konfliktust megoldani akaró diplomáciai erőfeszítések kudarcot vallottak. Félő volt, hogy a koszovói humanitárius válság – korábban Bosznia-Hercegovinában és Horvátországban látott – etnikai tisztogatással járjon, amit a szövetség nem engedhetett meg. A légicsapások eredményeképpen az albán többségű jugoszláv tartományból 1999 nyarán kivonták a szerb fegyveres és rendőri erőket, s megállapodás született Koszovó nemzetközi ellenőrzés alá vonásáról. A NATO egy 50 000 fős kontingenst (KFOR) küldött Koszovóba, hogy biztosítsa a koszovói ENSZ-adminisztráció számára szükséges biztonságos működési környezetet. A megállapodás katonai végrehajtását mindmáig a szövetség szervezi és irányítja, amely felelős az ellenségeskedés kiújulásának megakadályozásáért, a biztonsági erők felkészítéséért.

A NATO – a közel négy évig tartó boszniai vérontás, az egyéves koszovói háború tapasztalatai alapján - *azonnal közbelépett* a Macedónia területén eszkalálódó konfliktus megoldásában. Első alkalommal történt, hogy a NATO főtitkár – valószínűsíthetően ENSZ minta alapján – *személyes megbízottat* nevezett ki a szövetség helyszíni képviselőjére (ma már elfogadott gyakorlat, hogy minden NATO művelet élén egy politikai vezető, általában NATO-ügyekben járatos diplomata, nagykövet és egy katonai parancsnok áll). A hidegháborús tervekben ugyanis nem szerepelt civil polgári képviselő kinevezése a műveleti területre, akinek feladat- és hatásköre ráadásul jóval meghaladta azon politikai tanácsadókét, akik általában az amerikai rendszer szerint a felső szintű katonai parancsnokságok szervezeteiben működnek. Ez az intézményes megoldás igen hasznosnak bizonyult, hiszen a NATO civil főképviseelője vezette a szkopjei kormány és a fegyveres etnikai albán lázadók-ból álló Nemzeti Felszabadító Hadsereg (NFH) között folytatott tűzszüneti tárgyalásokat. A

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

NATO képviselőnek – szoros együttműködésben az Európai Unió, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, valamint az Egyesült Államok képviselőivel – sikerült meggyőznie a harcoló feleket a tűzszünet megkötéséről, a politikai tárgyalásos folyamat megkezdéséről. Ezek a tárgyalások kiegészítették a keretmegállapodást is, melynek értelmében a NATO eredetileg azért küldött csapatokat, hogy ellenőrizzék az NFH lefegyverzését és segítsenek a bizalomépítésben.

A szövetség *három missziója* sikeresen járult hozzá a béke és biztonság megteremtéséhez a Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságban. Az első béketámogató misszió (*Operation Essential Harvest*) begyűjtötte a lakosságnál lévő fegyvereket és robbanóanyagokat. A második művelet (*Operation Amber Fox*) fő feladata azon EU- és EBESZ-megfigyelők biztonságának szavatolása volt, akik ellenőrizték a fegyveres harcokat lezáró ohridi békemegállapodás végrehajtását. A harmadik béketámogató misszió (*Operation Allied Harmony*) tovább folytatta ezt a munkát, amíg el nem érték a kitűzött célokat. A macedóniai műveletet a NATO, ugyanúgy, mint Bosznia- Hercegovinában, az *Európai Uniónak adta át*, hogy tovább segítsék a szkopjei kormányt a haderőreformokban, a békepartnerségi feladatokban, a tagsági akcióterv (MAP) előírásainak teljesítésében. Az elért eredményeket igazán történelmi perspektívából tudjuk értékelni, hiszen 15 évvel a béketárgyalások után az Észak-Macedóniai Köztársaság meghívást kapott a NATO csatlakozásra.

A NATO napjainkban *5 nemzetközi béketámogató műveletben és misszióban* vesz részt, három kontinensen, Európában, a tágabb Közél-Keleten és Afrikában, amelyből azonban már csak egy aktív feladat, a *KFOR* zajlik Koszovóban. A feladatok azonban nemcsak a Balkánon, hanem általában csökkentek a kollektív védelem előtérbe kerülése és a hibrid fenyegetések elleni erőfeszítések logikus következményeként. Afganisztánban a robusztus ISAF-t a jóval kisebb *Eltökélt Támogatás Misszió* (RSM: *Resolute Support Mission*) váltotta fel 2015. január 1-el. Az új iraki kiképzési misszióról (NMI) még kevés információ áll rendelkezésre, a terv szerint 400-500 fős kiképzési erő lesz a teljes működőképesség elérésekor. A „Tengeri Őr Művelet” (OSG) a korábbi Aktív Erőfeszítés Művelethez (OAE: *Operation Active Endeavour*) hasonló nagyságú, elsősorban a líbiai partokat ellenőrző anti-terrorista haditengerészeti tevékenység. Az Afrikai Unió megsegítése továbbra is a szomáliai stabilizációt szolgálja, elsősorban légi szállítási segélynyújtásra terjed ki.

A NATO műveleti szerepvállalásában tehát a balkáni műveletek *komoly szerepet* játszottak, hozzájárultak a szövetség békeműveleteinek generációs fejlődéséhez. A balkáni műveletek egyszerre voltak összhaderőnemi és haderőnemi (szárazföldi, légi és haditengerészeti) tevékenységek, magukba foglalták az erők, eszközök, képességek különböző kombinációit. Az operációk és missziók különböző típusai gyakorlatilag az *egész válságkezelési spektrumot* lefedték, de kiterjedtek védelmi feladatokra, humanitárius segítségnyújtásra (Albánia) vagy a haderőreformok támogatására is (amelyek több országban még ma is zajlanak). A balkáni szerepvállalás azt is demonstrálta, hogy a NATO képes sikeresen együttműködni más nemzetközi szervezetekkel, mindenekelőtt az ENSZ-szel, az EU-val és az EBESZ-szel. A műveletek és missziók többségében nemcsak a tagországok vettek részt, hanem partnerországok is, amelyek erősítették a szövetség együttműködési képességeit. Az SFOR-ban például jelentős erőkként vettek részt az orosz békefenntartók, a KFOR-ban megjelentek latin-amerikai országok is.

A műveleteket, missziókat és feladatokat a SHAPE vezeti a két összhaderőnemi hadműveleti parancsnokságon keresztül. A brunssumi szövetséges JFC (*Allied Joint Force Command*) felelős az RSM-ért Afganisztánban, illetve az észak-keleti kollektív feladatok (eFP) végrehajtásáért. A feladatok és tevékenységek többsége a nápolyi JFC hatáskörébe tartozik, beleértve a Fekete-tengeri kollektív védelmi feladatokat (tFP) is.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

KFOR, A KOSZOVÓI NATO HADERŐ

A NATO legrégebb művelete jelenleg a KFOR, amely Koszovóban biztosítja a békemegállapodás feltételeit 1999 óta. A 20 éves művelet jogi alapját az ENSZ BT 1244/1999. határozata, illetve a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Koszovó közötti katonai-technika megállapodás képezi. A KFOR kezdeti feladatai közé a menekültek visszatérésének támogatása, újjáépítés és aknamentesítés, határvédelem, fegyvercsempészet felderítése, fegyverek, lőszer és robbanóanyagok begyűjtése, megsemmisítése, valamint a civil intézmények támogatása tartozott. Kiemelt jelentősége van a kisebbségek védelmének (például járőrök alkalmazása a kisebbségi lakta enklávék körzetében, ellenőrző-áteresztő pontok üzemeltetése, kisebbségi csoportok kísérése), a vallási, örökségi helyek (kolostorok) védelmének, továbbá az adományok szétosztásának. A NATO 2008 júniusában bővítette a KFOR feladatait, például a Koszovói Biztonsági Erők és az azt ellenőrző civil struktúra létrehozásának támogatásával. A KFOR a koszovói biztonsági szervezetek képességfejlesztése érdekében 2017-ben létrehozta a tanácsadói feladatokat ellátó NATO Advisory and Liaison Team-et (NALT).¹¹ A NALT egyesítette a NATO Liaison and Advisory Team-et (NLAT), amely a 2013-tól működőképes koszovói biztonsági erők (KSF) támogatásával foglalkozott, a NATO Advisory Team-mel (NAT), ami a Koszovói Biztonsági Erők (KSF) civil kontrollját gyakorló civil szervezet létrehozását felügyelte. Fontos feladata a KFOR-nak továbbá az EU közvetítéssel megvalósuló Belgrád–Pristina Normalizálódási Megegyezés támogatása.

¹¹ NALT- NATO Tanácsadó és Összekötő Csoport, NLAI- NATO Összekötő és Tanácsadó Csoport, NAT- NATO Tanácsadó Csoport

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

1. ábra: KFOR összevont regionális parancsnokságok (JRD) diszlokációja (Szerk. Zrínyi Kiadó, 2019) (Forrás: NATO KFOR hivatalos honlap <https://ifcnaples.nato.int/kfor> Letöltés ideje: 2018.11.27.)

A KFOR erők nagysága jelenleg meghaladja a 3600 főt, amit 20 tagország és 8 partnerország (Ausztria, Észak-Írország, Finnország, Moldova, Svájc, Svédország, Örményország, Ukrajna) „ad össze”.¹² E létszámig hosszú út vezetett, hiszen az 1999. évi 50 000 fő

¹² KFOR Facts and Figures. 2018. december.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_12/20181202_2018-12-KFOR_Placemat.pdf (Letöltés ideje: 2019. 02. 10.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

2003-tól folyamatosan csökkent, 2009-ben 10 000 fő volt. 2011-ben, az „elrettentő jelenlét” struktúrára való áttérés után, tovább redukálódott, 5000 főben határozták meg. A pozitív biztonsági helyzet eredményeképpen azóta lassú csökkenés figyelhető meg, amihez hozzájárul a nemzetek gyengülő csapat-biztosítási hajlandósága is. Napjainkra már néhány területen (pl. manővererők, hírszerzés és értékelés, civil adminisztráció támogatása) képességihiányok alakultak ki. A KFOR közponja Pristinában van, a három összevont regionális parancsnokság Prizrenben (nyugat, Törökország), Novo Selo-ban (észak, Svájc) és Pristinában (dél-kelet, Olaszország) helyezkedik el. A regionális részlegek (JRD: *Joint Regional Detachment*) feladata a helyzetismeret, a helyi hatóságokkal való kommunikáció, kapcsolattartás a nemzetközi szervezetekkel és NGO-kal. A JRD-k összekötő megfigyelő csoportokat (LMT: *Liaison Monitoring Team*) működtetnek, amelyek a helyi lakossággal, politikai és vallási vezetőkkel, illetve nemzetközi szervezetek képviselőivel tartják a kapcsolatot. Az LMT *megelőző és előrejelző rendszerként* működik a KFOR szervezetén belül, napi rendszerességgel jelentenek az Összevont Regionális Parancsnokságra.

A KFOR fő erőit két többnemzeti dandár-csoport képezi: az MNBG Kelet a Bondsteel táborban (keretnemzet USA), az MNBG Nyugat pedig Pec-ben helyezkedik el (vezető nemzet Olaszország). A főerők tevékenységét kettő többnemzeti zászlóaljharccsoport (MNBG), egy többnemzeti rendőri speciális egység (MSU), valamint a magyar KFOR tartalék manőver-zászlóalj alkotja. A XXII. KFOR-váltás parancsnoka 2018-ban az olasz Salvatore Cuoci vezérőrnagy lett. NATO vezető civil tisztviselő nincs a KFOR-hoz kinevezve. A KFOR parancsnokhelyettesi beosztást két alkalommal magyar tábornok látta el (Korom Ferenc vezérőrnagy, 2015–2016 és Csombók János dandártábornok, 2017–2018), de a HM-nek KFOR parancsnoki pozíció „megszerzési” ambíciói is vannak. Úgy tűnik, hogy a műveletnek *még hosszú távú perspektívája* van, hiszen a szerb–koszovói rendezés esélyei 2018 végén a mélyponton voltak. Hasim Thaci területcserés megoldási javaslata nem nyerte el a még a koszovói albánok többségi támogatását sem. A koszovói biztonsági erők hadsereggé történő átalakításának pristinai szándéka¹³ újabb politikai feszültségforrást jelent, amely erősebb NATO politikai és katonai „felügyeletet” igényel.

A NATO jelenlét azonban bővebb, mint csak a KFOR misszió végzése, hiszen a szövetség több parancsnokságot és összekötő csoportot tart fenn a térségben.¹⁴ Sarajevóban egy parancsnokságot működtet (NATO HQ Sarajevo) hármas rendeltetéssel: a békemegállapodás katonai feladatainak felügyelete és Bosznia- Hercegovina NATO tagsági aspirációinak segítése, a Nemzetközi Törvényszék (Jugoszlávia) (ICTY) munkájának segítése a háborús bűncselekmények kivizsgálásában és a gyanúsított személyek elleni bírósági eljárások lefolytatásában, valamint együttműködés az EU Althea művelettel. Az összekötő csoportok feladatai között különbségek vannak, hiszen a szervezeti-működési felépítésük az adott ország helyzetétől függ. A belgrádi iroda (NATO Military Liaison Office,

¹³ Önálló hadsereg alakul Koszovóban. Euronews, 2018. december 14.

<https://hu.euronews.com/2018/12/14/onallo-hadsereg-alakul-koszovoban> (Letöltés ideje: 2018. 12. 26.)

¹⁴ Összhaderőnemi műveleti parancsnokság, Nápoly honlapja. <https://ifcnaples.nato.int/page6724922> (Letöltés ideje: 2019. 01. 25.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

MLO, Belgrade)¹⁵ Szerbia egyéni békepartnerségi programjának megvalósítását segíti, támogatja a haderőreformot, biztosítja a NATO ügynökségekkel való együttműködést, valamint gondoskodik a NATO szerb médiában való megjelenéséről. A szkopjei összekötő csoport (NATO Liaison Office Skopje)¹⁶ a macedón kormányt segíti a NATO csatlakozási feladatok megoldásában, a biztonsági szektor reformjában (SSR), továbbá támogatja a NATO tevékenységét az egységes balkáni műveleti térségben. Ezzel együtt is azt mondhatjuk, hogy a szűkebb értelemben vett NATO műveletek és missziók csökkentek a Nyugat-Balkánon az elmúlt évtizedben, ami összefüggésben van a transzatlanti szövetség jelenlétének megerősödésével a térségben.

A NATO HOZZÁJÁRULÁSA NYUGAT-BALKÁN EURO-ATLANTI INTEGRÁCIÓJÁHOZ

A boszniai háború (1992–1995), a koszovói háború (1998–1999) és a macedóniai műveletek (2001–2003) vége óta a térség euro-atlanti integrációja jelentős eredményeket ért el: Szlovénia és Horvátország tagja lett a NATO-nak és az Európai Uniónak (EU), Koszovó 2012-ben önálló állammá vált, valamennyi nyugat-balkáni ország EU-tagjelölt vagy potenciális tagjelölt státuszt¹⁷ ért el (3. táblázat). A katonai biztonság szempontjából is lényegesen javult a helyzet: Koszovó kivételével (ahol a NATO KFOR tevékenykedik) valamennyi ország békepartnerségi formában (PfP)¹⁸ kooperál a NATO-val. Montenegró 2017-ben a NATO 29. tagja lett, Észak-Macedónia 2019. február 6.-án írta alá a tagországokkal a NATO csatlakozási jegyzőkönyvet. Bosznia-Hercegovina MAP¹⁹ státusszal rendelkező ország, amely szintén csatlakozni kíván az észak-atlanti szövetséghez. Ellentmondásos Szerbia politikája, mert bár tagja szeretne lenni az EU-nak, szabadkereskedelmi megállapodást kötött Moszkvával (2013). Belgrád nem ambicionálja a NATO tagságot sem (katonailag semleges politikát folytat), mégis csatlakozott az egyéni partnerségi akciótervhez

¹⁵ NATO MLO – NATO Katonai Összekötő Iroda, Belgrád

¹⁶ NLO- NATO Összekötő Iroda, Szkopje

¹⁷ Az EU stabilitási és társulási megállapodásai (SAA: *Stabilization and Association Agreement*) olyan szerződéses megállapodások, amelyek az unió és a nyugat-balkáni országok közötti együttműködést szolgálják. A megállapodások minden egyes országra konkrétan készülnek, amelyek a közös politikai, gazdasági és társadalmi fejlődést szolgálják, illetve a regionális kooperációt erősítik.

¹⁸ A békepartnerség (PfP: *Partnership for Peace*) egy gyakorlati együttműködési program az euro-atlanti partnerországok és a NATO között. Összhaderőnemi műveleti parancsnokság, Nápoly honlapja. <https://ifcnaples.nato.int/page6724922> (Letöltés ideje: 2019. 01. 20.)

¹⁹ Tagsági akcióterv (Membership Action Plan, MAP) – ahogyan a nemzetközi média nevezi, a NATO tagság előszobája- egy támogatási, együttműködési és tanácsadási program azon országok számára, amelyek szeretnének NATO-tagok lenni és megértek a szervezeti tagságra.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37356.htm (Letöltés ideje: 2019. 01. 20.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

(IPAP, 2016),²⁰ ugyanakkor megfigyelő tagja (2013) az Oroszország vezette Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének (CSTO)²¹ is.

Ország	NATO	EU		
	Tagság / Partnerség	Kérelem / Jelölt / SAA		
Albánia	2009	2009	2014	2009 tagjelölt
Bosznia - Hercegovina	2006 Pfp 2010 MAP	2005	2015	2015 potenciális tagjelölt
Kosзовó	-	2008	2014	2016 potenciális tagjelölt
Macedónia	1995 Pfp 1999 MAP 2018 meghívás	2004	2005	2004 tagjelölt
Montenegró	2017	2008	2012	2010 tagjelölt
Szerbia	2006 Pfp 2016 IPAP	2009	2012	2013 tagjelölt

2. táblázat: A hat balkáni ország euro-atlanti integrációjának helyzete (2018)

(Forrás: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/check-current-status_en#pc Letöltés ideje: 2018.12. 26.; <http://www.natolibguides.info/Balkans> Letöltés ideje: 2008.12.26.)

Az euro-atlanti integrációs eredmények ellenére a térségben sokszor „puskaporos” a levegő, a feléledő nacionalizmus és az etnikai feszültségek nehezítik a helyzetet, nem beszélve a régió tradicionális elmaradottságáról a demokratikus működés, a gazdaság és a biztonság területén. Ezt súlyosbítják az 1990-es jugoszláv háborúkban elkövetett atrocitások és bűncselekmények, a háborúk közelmúltja és lezáratlan sebei. A stabilizációt és fejlődést hátráltatja a Balkán óriási geopolitikai jelentősége, hiszen a térség fontos részét képezi a Fekete-tenger, a Kaukázus, a Kaszpi-tenger, Közép-Ázsia és a Közel-Kelet északi részeit magába foglaló makro régióknak. Ezek a térségek különböző regionális biztonsági komplexumhoz tartoznak, így egyben egy nagyhatalmi verseny zónáját is képezik.²²

²⁰ Egyéni partnerségi akcióterv (Individual Partnership Action Plan, IPAP) a NATO olyan partnerségi programja, amelyet olyan országoknak szánunk, amelyek szeretnék elmélyíteni a kapcsolatokat a NATO-val. http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm (Letöltés ideje: 2019. 01. 20.)

²¹ A Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (Collective Security Treaty Organization, CSTO) a Független Államok Közössége (FÁK) katonai szervezeteként jött létre 1992-ben. Jelenleg a védelmi szövetségnek Azerbajdzsán, Belarusz, Kazahsztán, Kirgizisztán, Moldova, Oroszország, Örményország, Tádzsikisztán és Üzbegisztán a tagja. http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm (Letöltés ideje: 2018. 01. 20.)

²² Balkán az európai, a posztsovjét és a közel-keleti regionális biztonsági komplexumok határán helyezkedik el. Barry Buzan and Ole Weaver: Regions and Powers. The Structure of International Security. Cambridge University Press, 2003, Map 2: Patterns of Regional Security Post-Cold War. p. xxvi.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

A hatalmi vetélkedésben egyszerre van jelen a „nyugat”, amelyet az EU, a NATO és az USA képvisel, valamint a „kelet”, amelyhez Oroszország, Törökország, egyes iszlám államok, valamint gazdaságilag Kína tartozik. Az EU / NATO számára a Balkán lehetőségeket és kockázatokat is jelent egyben. A földrajzi közelség lehetővé teszi az európai stabilitás kiterjesztését a dél-keleti határon, növeli a szövetségesek számát, erejét, segíti befolyásának kiterjesztését. A Balkán az EU számára energetikai szempontból is kulcsfontosságú, olyan ellátási útvonalakat biztosíthat, amely diverzifikálja a kontinens energia-ellátásának lehetőségeit. Nem véletlen, hogy mindkét szövetség tovább kívánja növelni térségbeli befolyását. A térségben érdekelt nagyhatalmak természetesen nem akarják elveszíteni tradicionális befolyásukat, nyelvi, vallási, kulturális kötődésüket. Így Oroszország közvetlenül támogatja Szerbiát, a szerb nyelvű kisebbségeket, de igyekszik a nyugati befolyást is csökkenteni. Törökország történelmi okok és a muszlim lakosság miatt szeretné megőrizni befolyását. Mivel a balkáni lakosság mintegy 23%-a (zömében szunnita) muszlim vallású,²³ Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emírségek is aktívak a térségben. *Bár az Egyesült Államok nem olyan aktív a térségben, mint az 1990-es években, politikai és katonai jelenléte ma is fontos stabilizáló tényező.*

A NATO és az EU geopolitikai érdeklődését biztonsági okok is erősítik. A Balkán a Közel-Keletről érkező menekültek és migránsok egyik fő útvonala, de a boszniai, albániai és koszovói muszlim lakosság körében befolyása van az Iszlám Állam terrorista szervezetnek is. Éppen ezért mindkét szövetségnek primer érdeke, hogy a partnerségi kapcsolatok erősödjenek, a stabilizációs és társulási megállapodások folytatódjanak, hiszen ezek előmozdítják Nyugat- Balkán békéjét, stabilitását és gazdasági fejlődését, elvezethetnek a teljes jogú tagsághoz. De amíg a NATO elsősorban a biztonság katonai feltételeit tudja biztosítani, az EU az uniós integrációshoz történő csatlakozás feltételeinek érvényesülésén dolgozik. A biztonság és a stabilitás nélkülözhetetlen feltétele az ún. *koppenhágai követelmények* teljesítése, amelyet az EU tagságra pályázó országoknak teljesíteni kell.²⁴ Ezek az előírások meghatározzák a politikai (stabil demokratikus intézményrendszer, jogrend, emberi és kisebbségi jogok védelme), a gazdasági (verseny alapú piacgazdaság) és a tagságból fakadó (közösségi vívmányok /*acquis*/ bevezetése, politikai, gazdasági és pénzügyi uniós célkitűzések vállalása) feltételeket. A NATO-tagsággal járó követelmények (politikai, katonai, biztonsági szektor) kiegészítik az uniós követelményeket, ugyanakkor nélkülözhetetlenek a belső béke, stabilitás, szomszédos országokkal való együttműködés szempontjából.²⁵

²³ Kovács Mária: Erősödő radikalizmus a Balkánon. *Magyar Nemzet Online*, 2015. május 8. <https://mno.hu/kulfold/erosodo-radikalizmus-a-balkanon-1285309> (Letöltés ideje: 2019. 01. 21.)

²⁴ A koppenhágai kritériumok (1993) az EU-tagság eléréséhez feltételeit fogalmazta meg a tagságra pályázó ország számára.

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en (Letöltés ideje: 2019. 01. 21.)

²⁵ Zoltán Szenes: The Western Balkans: Assessing the EU's Stabilization and Association Process. *Journal of Comparative Politics*. MGIMO, Moscow, 2018. N. 2.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

MAGYAR HOZZÁJÁRULÁS A BALKÁNI BÉKEMŰVELETEKHEZ

A NATO balkáni műveleteiben Magyarország aktívan vett és vesz részt, hiszen a szomszédos balkáni régió biztonsága mindig is fontos prioritását képviselte a magyar kül- és biztonságpolitikának. Az IFOR művelethez az ország biztosította az áthaladó NATO-erők befogadó nemzeti támogatását, illetve az Országgyűlés döntése alapján a Magyar Honvédség egy műszaki zászlóaljjal /kontingenssel (MH MMK) is közreműködött a feladatban. A magyar műszaki kontingens kiemelkedő munkát végzett Boszniában, nagy hírnevet szerzett a magyar műszakiaknak. A hat év alatt a műveleti területen 380 műszaki feladatot hajtott végre, közte 30 híd és 32 km út építését, 65 km vasút helyreállítását és 200 000 m² terület tűzszerkezeti átvizsgálását.²⁶ Az MH MMK-t 2002-ben egy katonai rendőri egység (MH KRK: MH Katonai Rendfenntartó Kontingenst) váltotta, amely Okucani (Horvátország) helyett már Szarajevóban települt. Az SFOR 2004. decemberi megszűnése után Magyarország továbbra is jelentős szerepet vállalt a boszniai békefenntartásban és napjainkban is aktív tagja az EU Althea műveletnek.²⁷

A KFOR műveletben az MH-t kezdetben egy őr- és biztosító zászlóalj képviselte (MH ŐBZ), amelynek feladata a KFOR parancsnokság közvetlen biztosítása, járőrözés, személy- és szállítmánykísérés, rendezvények biztosítása, mobil ellenőrző-áteresztő pontok telepítése és működtetése volt. Közel egy évtizedes fennállása alatt azonban az MH ŐBZ feladatköre többször változott, a KFOR parancsnokság (a régi filmgyár épülete, a Film City) őrzés-védelme kiegészült kísérő- biztosítási feladatokkal, később pedig a pristinai KFOR szektor harcászati tartalék teendőivel.²⁸ 2006-ban a zászlóaljat egy század (MH KFOR SZD) váltotta fel, amely az olasz vezetésű, nyugati KFOR erőkhöz (MNTF–W) tartozó, Aquila Manőver Harccsoport (MGA) alárendeltségében (Pec) látott el konvojkísérési, ellenőrző, áteresztő és megfigyelő pontok működtetési, területbiztosítási és tömegkezelési feladatokat. *2008. közepére megvalósult a magyar erők koncentrációja, és 2008. július 15-től létrejött az MH KFOR Zászlóalj* (MH KFOR Z).²⁹ A zászlóalj bázisán állították fel a *Nimród* (TF N) zászlóaljharccsoport, amelynek vezető nemzeti feladatait a magyar kontingens látta el egy éven keresztül. Az MH KFOR Z megszűnésével *megint csökkent* Magyarország láthatósága a KFOR-ban mintegy 200 főre. Egy lövészszázad a portugál vezetésű harcászati tartalék manőverzászlóaljhoz került a Novo Selo táborba, ahol járőrözési, biztosítási és VIP kísérési feladatokat látott el. Az alegységen kívül egyéni beosztásokat töltöttünk be

https://www.academia.edu/36906494/THE_WESTERN_BALKANS_ASSESSING_THE_EUS_STABILIZATION_AND_ASSOCIATION_PROCESS

²⁶ Görög István, Padányi József: Az IFOR-SFOR Magyar Műszaki kontingens 1996–2002. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005, 31.

²⁷ Az EUFOR manőverzászlóalj egyik századát (az osztrákokkal és törökökkel együtt) az MH adja, az EUFOR törzsfőnöki beosztást pedig magyar tábormok (2019. januárban Horváth Gábor dandártábornok) tölti be.

²⁸ Kovács József–Rózsa Tibor: A Magyar Honvédség közreműködése Koszovó válságkezelésében 1999–2011. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft., Budapest, 2012.

²⁹ A honvédelmi miniszter 88/2008. (HK12.) HM határozata ideiglenes katonai szervezete létrehozásáról. <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/13/PDF/2008/12.pdf> (Letöltés ideje: 2018. 11. 28.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

törzsekben és a civil lakossággal kapcsolattartó struktúrákban, végeztük tovább az egészségügyi feladatokat. A KFOR jelenlétben a *nagy fordulat 2017 nyarától történt*, amely újra „piros-fehér-zöld” jelenléteket biztosított az országnak: az MH teljesen átvette a KFOR Harcászati Tartalék Zászlóalj (KTRBN) vezetését és a novo seloi tábor üzemeltetését. A ma-nőverzászlóaljon kívül felderítő képességekkel, törzstisztekkel (KFOR Parancsnokság) és egészségügyi szakállománnyal veszünk részt a műveletben. *Így KFOR jelenlétünk 2018 végén már 385 fő volt, a negyedik legnagyobb nemzeti hozzájárulás.*³⁰ Tervek vannak a magyar hozzájárulás erősítésére, amely várhatóan már 2019-ben megvalósul.³¹ De Koszovó stabilitását nemcsak a katonák segítik, civil cégek beruházással és gazdasági tevékenységgel is hozzájárulnak az ország fejlődéséhez. 2013-tól a magyar HungaroControl Zrt. végzi a koszovói magas légtérben a légi irányítást és légi navigációs tevékenységeket.

A Magyar Honvédség a három nagy béketámogató műveleten kívül (IFOR, SFOR, KFOR) részt vett a Balkánon zajló többi NATO misszióban, így *Albániában és Macedóniában* is. Az *AFOR művelet* (Albániai Béketámogató Erők, 1999. április 27. – szeptember 2.) a koszovói menekültek ellátására és védelmére létrehozott első balkáni humanitárius NATO-misszió volt, amelyben az MH közegészségügyi- járványügyi csoport működött. Macedóniában különösen jelentős volt hozzájárulásunk a Hatékony Begyűjtés Művelet (OEH) elnevezésű NATO-hadműveletben, ahol egy civil műszaki csoport (34 fő) a HM Currus Gödöllői Harcjárműtechnikai Zrt-től végezte a szövetséges erőknek önkéntesen beszolgáltatott fegyverek megsemmisítését. Magyar katonák szolgáltak az Amber Fox és az Allied Harmony műveletekben is. De a HM/MH delegált katonai szakértők szolgálnak a szarajevói NATO parancsnokságon és a belgrádi összekötő irodában.

BEFEJEZÉS

A NATO az elmúlt 30 évben aktívan részt vett és részt vesz a balkáni békefenntartó műveletben. Az első 15 év elsősorban a katonai biztonsági feltételek megteremtéséről szólt, amely „megágyazott” az EU stabilitási és társulási folyamatok megkezdéséhez. A balkáni békefenntartás a szövetség első generációs válságkezelési műveleteihez tartozik, amelyek ugyan összhaderőnemi jellegűek és komplexek voltak, de összességében békés műveleti környezetben zajlottak. A döntően 1992 és 2004 zajlott katonai válságkezelési műveletek békét és biztonságot hoztak a posztjugoszláv térségnek, ahol két ország (Szlovénia, Horvátország) már NATO és EU tag, két ország (Albánia, Montenegró) NATO-tag, egy országnak (Észak-Macedónia) gyors csatlakozásra van esélye. Szerbia szinte minden tekintetben érett az EU tagságra, a bővítés azonban nemcsak a szomszédos ország belső

³⁰ KFOR Key Facts and Figures. December 2018.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_12/20181202_2018-12-KFOR_Placemat.pdf (Letöltés ideje: 2019. 02. 07.)

³¹ Szijjártó Péter: Magyarország növeli katonáinak számát a KFOR-ban. MTI/honvedelem.hu. 2018. november 25.

https://honvedelem.hu/cikk/113414_szijjarto_peter-magyarorszag-noveli-katonai-szamat-a-kfor-ban (Letöltés ideje: 2019. 02. 08.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

politikai, gazdasági és társadalmi fejlődésétől függ, hanem a 2011-ben indult Belgrád-Pristina dialógus eredményeitől is. Az önálló koszovói hadsereg felállításának igénye újabb nehéz próbatétel elé állítja a két ország kapcsolatát. A térség euro-atlanti integrációjának fejlődésében mindkét szövetség, a NATO és az EU is érdekelt. A NATO-nak egyedül Koszovóval nincs partnerségi kapcsolata (a KFOR speciális jogviszony), ezért az elkövetkező időkben a szövetségnek erősíteni kell politikai szerepét a balkáni országban, felügyelete alá kell vonni a koszovói nemzeti haderő felállításának folyamatát, valamint részt kell venni a két ország között folyó tárgyalásokban is. Az EU határozott jövőképpel rendelkezik a régiót illetően: 2025-ig integrálni szeretné a nyugat-balkáni országokat az unióba. Az uniós tagsághoz vezető stabilizációs és társulási megállapodások azonban elsősorban az érintett balkáni országoktól függenek, bár a térségi uniós és NATO tagországok is sokat tehetnek ezért. Erre jó példa volt az elmúlt évben Macedónia és Görögország, amelyek képesek voltak meghaladni a két ország közötti több évtizedes nézetkülönbségeket, valamint külső és belső megosztottságot. Ez a siker is azt mutatja, hogy a térség felzárkóztatásában nemcsak a nemzetközi szervezeteknek, hanem a tagállamoknak is nagy szerepe van. Éppen ezért jelentős Magyarország kiemelt szerepvállalása a Nyugat-Balkánon, amely továbbra is prioritásnak kezeli Bosznia-Hercegovinát (amelynek NATO-tagsági aspirációja felgyorsulhat) és Koszovót, ahol a közeljövőben megerősített magyar hozzájárulás várható.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A honvédelmi miniszter 88/2008. (HK.12.) HM határozata ideiglenes katonai szervezete létrehozásáról. <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/13/PDF/2008/12.pdf>
2. Barry Buzan and Ole Weaver: *Regions and Powers. The Structure of International Security.* Cambridge University Press, 2003,
3. Görög István, Padányi József: *Az IFOR-SFOR Magyar Műszaki kontingens 1996–2002.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005
4. ISAF's Mission in Afghanistan (2001–2014). Archived, 01 Sep 2015. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm
5. James Pardew and Cristopher Bennett: *NATO's Evolving Operations.* *NATO Review*, Spring 2008. <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/art1.html>
6. KFOR Facts and Figures. 2018. december. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_12/20181202_2018-12-KFOR_Placemat.pdf
7. KFOR Key Facts and Figures. December 2018. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_12/20181202_2018-12-KFOR_Placemat.pdf
8. Kovács József–Rózsa Tibor: *A Magyar Honvédség közreműködése Koszovó válságkezelésében 1999–2011.* HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft., Budapest, 2012.
9. Kovács Mária: Erősödő radikalizmus a Balkánon. *Magyar Nemzet Online*, 2015. május 8. <https://mno.hu/kulfold/erosodo-radikalizmus-a-balkanon-1285309>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.22

2019. XII. évf. Különszám

10. NATO SHAPE Operations and Missions. <https://shape.nato.int/ongoingoperations>
11. Németh Bence, Sándor Barbara: A NATO szerepe a válságkezelésben. *Nemzet és biztonság. Biztonságpolitikai Szemle*, ZMNE, 2008/május.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nemeth_bence_sandor_barbara-a_nato_szerepe_a_valsgkezelesben.pdf
12. Oana-Cosmina Mihalache: NATO's 'Out of Area' Operation: A Two-Track Approach. The Normatic Side of a Military Balance. *Croatian International relations Review – CIRR*, XXIII (80) 2017. 233–268. <http://cirr.irmo.hr/wp-content/uploads/2017/11/CIRR-80.pdf>
13. Operations and Missions: past and present. *NATO HQ*, 12. Oct. 2018.
https://www.nato.int/cps/ra/natohq/topics_52060.htm
14. Önálló hadsereg alakul Koszovóban. Euronews, 2018. december 14.
<https://hu.euronews.com/2018/12/14/onallo-hadsereg-alakul-koszovoban>
15. Összhaderőnemi műveleti parancsnokság, Nápoly honlapja.
<https://ifcnaples.nato.int/page6724922>
16. Rowberry, Ariana: The Evolution of NATO: A Collective Defence or Collective Security Organization? *PONI Conference*, 2012. Los Alamos, New Mexico, United States.
<http://permalink.lanl.gov/object/tr?what=info:lanl-repo/lareport/LA-UR-12-22335>
17. Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty. 19--20 November 2010.
https://www.nato.int/nato_static/fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf
18. Szijjártó Péter: Magyarország növeli katonáinak számát a KFOR-ban. MTI/honvedelem.hu. 2018. november 25. https://honvedelem.hu/cikk/113414_szijjarto_peter-magyarorszag_noveli_katonai_szamat_a_kfor-ban
19. Zoltán Szenes: The Western Balkans: Assessing the EU's Stabilization and Association Process. *Journal of Comparative Politics*. MGIMO, Moscow, 2018. N. 2.
https://www.academia.edu/36906494/THE_WESTERN_BALKANS_ASSESSING_THE_EUS_STABILIZATION_AND_ASSOCIATION_PROCESS
20. Tálás Péter, Csiki Varga Tamás, Etl Alex: Miért fontos a NATO? Honvédség és Társadalom Baráti Kör, Székesfehérvár, 2018
21. The Alliance Strategic Concept, 24 April 1999. para 10.
https://www.nato.int/cps/ie/natohq/official_texts_27433.htm
https://www.nato.int/cps/ie/natohq/official_texts_27433.htm
22. Thierry Tardy (Eds): *Peace Operations After 11 September 2001*. Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2006.
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/check-current-status_en#pc
23. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en
24. https://ifcnaples.nato.int/kforhttp://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37356.htm
25. http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm
26. <http://www.natolibguides.info/Balkans>
27. http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: [10.32563/hsz.2019.1.ksz.22](https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.ksz.22)

2019. XII. évf. Különszám